

Економіка і менеджмент

# *Вісник*

Сумського  
національного  
аграрного  
університету

Науковий журнал

**2010**

**6/2<sub>(42)</sub>**

Редакційна рада  
**В.І.Ладика**, доктор  
сільськогосподарських наук,  
професор, член-кореспондент  
УААН, головний редактор  
**Т.І.Фотіна**, доктор ветеринарних  
наук, професор, заступник  
головного редактора  
**А.А.Подгасцький**, доктор  
сільськогосподарських наук,  
професор  
**В.В.Касянчук**, доктор  
ветеринарних наук, професор

Редакційна колегія серії  
**Михайлова Л.І.**, доктор  
економічних наук, професор,  
редактор;  
**Мішенін Є.В.**, доктор економічних  
наук, професор, заступник  
редактора;  
**Борисова В.А.**, доктор  
економічних наук, професор;  
**Олійник О.В.**, доктор економічних  
наук, професор;  
**Кравченко С.А.**, доктор  
економічних наук, доцент;  
**Маренич Т.Г.**, доктор економічних  
наук, професор;  
**Масель-Веселяк В.Я.**, доктор  
економічних наук, професор;  
**Тархов П.В.**, доктор економічних  
наук, професор;  
**Федоров М.М.**, доктор  
економічних наук, професор;  
**Чупис А.В.**, доктор економічних  
наук, професор;  
**Жмайлов В.М.**, кандидат  
економічних наук, доцент.

Експерти з напрямків:  
менеджмент - **Михайлова Л.І.**,  
доктор економічних наук,  
професор;  
економіка - **Мішенін Є.В.**, доктор  
економічних наук, професор.

Відповідальний секретар серії:  
**Клецова Н.В.**, кандидат  
економічних наук

Відповідальний секретар журналу:  
**Данько Ю.І.**

Згідно з постановою ВАК від 14.11.  
2001 р. № 2-05/9 всі серії журналу  
«Вісник Сумського національного  
аграрного університету» визнані  
фаховими виданнями

# Вісник

СУМСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО  
АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ  
СЕРІЯ «ЕКОНОМІКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ»  
ВИПУСК 6/2 (42), 2010

## УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

**Зінчук Т.О.** Ринок сільськогосподарських генетично  
модифікованих продуктів: виклики та особливості  
регулювання в ЄС та Україні 3  
**Цвігун І.А.** Урбанізація в Україні – розвиток міст чи  
занепад сіл? 9

**Краєвський В.М.** Збалансована система показників –  
як основа для визначення соціального капіталу 15  
**Киричок О.В.** Формування та використання ресурсного  
потенціалу сільськогосподарських підприємств  
Сумської області 20

## ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ АГРОГОСПОДАРЮВАННЯ

**Гуторова О.О.** Теоретичні основи формування  
виробничого потенціалу садівницьких підприємств  
у ринкових умовах господарювання 25  
**Пуцентейло П.Р.** Реалії та перспективи розвитку  
м'ясопродуктового підкомплексу України 30  
**Жук Н.В.** Молокопродуктовий підкомплекс Черкаської  
області та його ресурсний потенціал 37  
**Стіпахно В.І.** Ринок зерна в Україні в умовах фінансової  
кризи: стан, перспективи та проблеми 42

## ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

**Кобута І.В.** Державна політика сприяння експорту  
сільськогосподарської продукції в умовах світової  
продовольчої кризи 49  
**Хворост Т.В., Замора О.М.** Проблеми конкурентоспро-  
можності транскордонного регіону в Україні 56  
**Куцмус Н.М.** Інституційні засади формування  
європейської мережі сільського розвитку в контексті  
євроінтеграційного вибору України 62

**Борсук А.М.** Особливості механізму розвитку  
міжнародного товарного обміну 68

## УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, МЕТОДОЛОГІЯ

**Яців І.Б.** Розвиток фермерства в конкурентному  
середовищі 74  
**Пилипенко Н.М., Павлюченко С.М.** Конкурентоспро-  
можність як чинник інвестиційної привабливості  
сільськогосподарських підприємств 80  
**Барішева К.О.** Сутність стійкості конкурентних переваг  
підприємств 86

формування та використання виробничого потенціалу садівницьких господарств, механізмів державного, ринкового і внутрішньогалузевого впливу і регулювання, ступінню їх відповідності новим умовам господарювання.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Лукинов И., Онищенко А., Пасхавер Б. Аграрный потенциал: исчисление и использование // Вопросы экономики. – 1988. – №1. – С. 12-21.
2. Россоха В.В. Теоретичні положення оцінки потенціалу підприємств АПК // Економіка АПК. – 2005. – № 6. – С. 45-51.
3. Рулев В.А. Проблеми відродження агропромислового комплексу // Проблеми формування ринкової економіки; Реструктуризація аграрних підприємств і земельна реформа: стан, проблеми, перспективи: Міжвід. наук. зб. – К.: КНЕУ, 2000. – С. 214–215.
4. Черемисина С.Г. Совершенствование методологии оценки ресурсного потенциала виноградо-винодельческого предприятия: Сб. науч. тр. ИВиВ «Магарач». – Ялта, 2003. – С. 134-137.
5. Шестопаль О.М. Відтворення та ефективність продуктивного використання плодкових і ягідних насаджень. – К.: Сільгоспосвіта, 1994. – 256 с.
6. Шестопаль О.М. Промислове садівництво України: Напрямки відродження і подальшого поступу: Зб. наук. пр. Уманської держ. аграр. акад. – Умань, 2001. – Вип. 53. – С. 262–268.

УДК 631.14

### РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ М'ЯСОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Пуцентейло П. Р.

**Постановка проблеми в загальному вигляді.** Основою збалансованого харчування людини є рівень споживання м'яса. Проблема повноцінного забезпечення населення цим продуктом надзвичайно актуальна, тому, що м'ясо є основним джерелом білків, жирів та інших важливих елементів. Особливі властивості м'яса і м'ясопродуктів зумовлюють необхідність стабільного розвитку виробництва та збуту цих харчових товарів: безперервного забезпечення населення м'ясом і м'ясними продуктами, гарантованого надходження м'ясної сировини до переробних підприємств. Потреби населення та промисловості у м'ясі та продуктах його переробки забезпечує м'ясопродуктовий підкомплекс, який об'єднує сільськогосподарських товаровиробників, м'ясопереробні підприємства й торговельні організації в межах функцій вирощування худоби і птиці, їх переробки і реалізації готової продукції.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Питання розвитку м'ясопродуктового підкомплексу привертає увагу багатьох вчених економістів. Теоретичні та практичні аспекти поставленої проблеми знайшли відображення у працях М.В.Зубця [1], П.Т.Саблука [2], В.Я.Месель-Веселяка [3], П.І.Гайдуцького [4], П.С.Березівського [5], В.І.Бойка [6], В.П.Ситника [7], Є.Й.Майовця [8], Н.Н.Жерноклєєва [9], А.А. Кулика [10], О.В.Мазуренко [11], М.Я.Мойси [12]. Однак жоден з дослідників одностайної думки щодо визначення м'ясопродуктового підкомплексу та його структурних складових немає.

**Формулювання цілей статті.** З огляду на зазначене, метою представленої статті є формування цілісної концепції розвитку м'ясопродуктового підкомплексу з урахуванням його ресурсного потенціалу та функціонального навантаження.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** На думку В.Я.Месель-Веселяка, м'ясопродуктовий підкомплекс – одна з складових агропромислового комплексу. Основою його формування є галузі тваринництва, що займаються вирощуванням худоби та птиці. До них належать сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства й особисті селянські господарства, від ефективності функціонування яких залежить діяльність підкомплексу в цілому. Переробку тварин здійснюють м'ясопереробні підприємства, а готову продукцію (м'ясо та продукти його переробки) реалізують як самі підприємства, так і торговельні організації. Вони юридично не об'єднані між собою, а взаємовідносини

будують на основі купівлі-продажу продукції. Отже, м'ясопродуктовий підкомплекс – це неформальне об'єднання сфер вирощування, переробки й реалізації готової продукції в єдиному циклі виробництва сировини, переробки її та доведення до споживачів готової продукції [3, с.3].

П.С.Березівський переконаний, що м'ясопродуктовий підкомплекс – одна з найважливіших продуктових вертикалей з виробництва і переробки продукції тваринництва. Головне функціональне призначення підкомплексу – забезпечення потреб населення в м'ясі та м'ясних продуктах. Він становить досить складну поліпрофільну виробничо-організаційну структуру, між окремими елементами якої існує тісна взаємозалежність: не можна збільшити споживання м'яса та м'ясопродуктів до раціонального рівня без наявності високопродуктивних м'ясних порід, їх повноцінної годівлі, своєчасної і повної переробки живої ваги знятих з відгодівлі тварин і добре організованої оптової та роздрібною торгівлі [5, с.118]. М'ясопродуктовий підкомплекс є однією з наймогутніших економічних систем АПК країни як за виробничо-технічними характеристиками, так і за обсягом фінансово-грошових ресурсів. Ресурсний потенціал підкомплексу має важливе значення для національної економіки країни, забезпечуючи її продовольчу безпеку. Окремі дослідники визначають м'ясопродуктовий комплекс, як систему спеціалізованих галузей, пов'язаних з кормовиробництвом, виробництвом м'яса, його промисловою переробкою, реалізацією кінцевої продукції, виробничою та соціальною інфраструктурою, що обслуговує ці галузі [8, с.31-32]. Окремі дослідники вважають, що від рівня розвитку м'ясопродуктового підкомплексу залежить фінансово-економічний стан сільськогосподарських підприємств, котрі вирощують худобу і птицю, м'ясопереробних підприємств, а отже, надійне забезпечення населення країни м'ясом і м'ясопродуктами – джерелом тваринного білка для задоволення фізіологічних потреб людини. При цьому м'ясопродуктовий підкомплекс країни вирішує важливі народногосподарські завдання: по-перше, виробництво м'яса як високобілкового продукту; по-друге, забезпечення трудової зайнятості населення і, по-третє, є складовою економіки країни [9, с.75-76]. П.С. Березівський вважає, що скорочення виробництва м'яса і м'ясопродуктів одночасно є причиною і наслідком незадовільного функціонування всієї продуктової вертикалі. Причина полягає в стрімкому зменшенні відгодівельного поголів'я та хронічному недовантаженні потужностей переробки. Наслідок зводиться не лише до погіршення споживання населенням м'яса і м'ясопродуктів, а й до скорочення виробництва в галузях АПК, що забезпечують цю продуктову вертикаль необхідними матеріально-технічними ресурсами. Отже, сама структурна побудова м'ясопродуктової вертикалі має розцінюватись як обов'язкова передумова вирішення найважливіших питань, що торкаються проблем міжгалузевої інтеграції. Щоб цю особливість зрозуміти глибше, достатньо вникнути в структуру м'ясопродуктового підкомплексу [5, с.118].

М'ясна промисловість України налічує близько 150 підприємств, із них 110 м'ясокомбінатів, 15 м'ясопереробних заводів і ковбасних фабрик, діють також цехи малої потужності (понад 800). Із загальної кількості підприємств 115 належать до Національної асоціації "Укрм'ясо" разом із обласними формуваннями м'ясної промисловості, які є засновниками. Усі підприємства асоціації "Укрм'ясо" приватизовані [10, с.52]. М'ясопродуктовий підкомплекс не задовольняє достатньою мірою потреби населення в м'ясопродуктах. Щорічно імпорт м'ясо продукції з різних країн становить 350-400 тис. т і не завжди кращої якості. В багатьох районах, аграрних підприємствах останніми роками значно скоротилося виробництво м'яса в зв'язку зі скороченням кількості поголів'я, незадовільною селекційно-плеємною роботою, ціновою політикою та інше. Питання збільшення виробництва вітчизняної м'ясопродукції можливо вирішити протягом 3-5 років за умови співпраці державних структур, аграрних підприємств,

особистих селянських і фермерських господарств та переробних підприємств [12, с.18-19].

Отже, одним із важливих секторів економіки України у формуванні продовольчої безпеки держави й експортного потенціалу країни є м'ясопродуктовий підкомплекс. Його сутність полягає у взаємопов'язаному та збалансованому функціонуванні сукупності різних галузей складної інтеграційної системи "виробництво м'яса-переробка-реалізація м'ясної продукції".

Як зазначає О.В.Мазуренко, галузь тваринництва опинилася в гірших економічних умовах і поступово почала занепадати ще наприкінці 80-х років минулого століття. Однією з причин було підвищення цін на зерно, тоді як на продукцію тваринництва вони не змінювалися. У 90-х рр. ця тенденція ще більше розвинулася і, на жаль, спостерігається до цього часу [11, с.51]. Окремі вчені переконані, що причиною кризи в тваринництві були структурні перекоси, залишені планово-соціалістичною системою. Скорочення малопродуктивного поголів'я, вивільнення тваринницьких приміщень – неминучий процес для постсоціалістичного періоду. У ринковій економіці поголів'я худоби і потужності ферм мають визначатись ринковими потребами в продукції тваринництва. Завдання аграрної реформи полягає в оптимізації поголів'я худоби адекватно вимогам ринку [4, с.70]. На думку академіка В.П.Ситника, принциповим у довготривалій перспективі є формування ефективного і стабільного агропромислового виробництва, яке відповідало б світовому рівню, що гарантуватиме продовольчу безпеку країни, насичення ринку доступними для всіх верств населення продуктами харчування, забезпечуватиме промисловість сировиною, вирівнювання доходів та інших соціальних параметрів у сільському господарстві з відповідними показниками в середньому по країні. Першочерговим завданням є, по-перше, прискорення відновлення агропромислового виробництва і на цій основі зниження рівня продовольчої залежності країни від імпорту при поступовому підвищенні споживання продуктів харчування на душу населення; по-друге, слід створити організаційно-економічні умови для рентабельності роботи товаровиробників; по-третє – поліпшити соціальні умови життя на селі [7, с.23-24].

Одними з основних проблем, перед якими постало тваринництво на початку 90-х років, - це зниження обсягів і збитковість виробництва продукції. Особливо складною є ситуація щодо вирощування великої рогатої худоби. Саме ця галузь вимагає високих капітальних витрат для відновлення й організації виробництва (відновлення стада, будівель, обладнання тощо). Враховуючи зростаючі ціни на сільськогосподарську продукцію на світових ринках і збільшення споживання м'яса та м'ясопродуктів у країнах, що розвиваються, виробництво продукції тваринництва може стати одним із найприбутковіших секторів національної економіки.

Отже, в Україні спостерігається негативні тенденції в розвитку тваринництва. Особливих складнощів набули ці процеси у м'ясному скотарстві – швидкими темпами воно згорало у сільськогосподарських підприємствах і дещо зростало у господарствах населення. Істотно підвищилися матеріальні й трудові витрати на одержання продукції галузі, внаслідок чого її виробництво збиткове, що в кінцевому підсумку замикає коло всіх негативних проблем, які склалися у галузі. Основними причинами є вкрай негативний вплив на вітчизняних товаровиробників руйнівних нерегульованих економічних процесів жорсткого ринкового змісту, несприятливий диспаритет цін на сільськогосподарську і промислову продукцію, відсутність цивілізованого ринку збуту продукції та державної підтримки галузі, правова незахищеність сільських товаровиробників.

Україна має сприятливі природно-кліматичні умови для виробництва сільськогосподарської продукції та зокрема для успішного ведення скотарства. У сучасних умовах м'ясне скотарство в Україні та світі є одним із основних виробників

важливих білкових продуктів, які відзначаються біологічною повноцінністю для організму людини. В умовах вступу нашої країни до СОТ, галузі необхідно довести свою життєздатність, можливість вести підну конкурентну боротьбу на основі ефективного використання ресурсів в умовах ринку. Сучасний етап розвитку виробничих відносин у м'ясному скотарстві вимагає розробки дійових механізмів і підходів, які б дали змогу підвищити ефективність виробництва, створити сприятливі інвестиційні умови, забезпечити конкурентоспроможність на споживчому ринку. Важливим при цьому є комплексне дослідження вказаних проблем. Більшість підприємств галузі знаходяться в кризовому стані. Це проявляється насамперед у збитковості виробництва, недостатніх обсягах і низькій конкурентоспроможності.

Академік М.В.Зубець аналізуючи проблему розвитку м'ясного скотарства в контексті національної продовольчої безпеки, необхідно виходити з тих суттєвих, на жаль, негативних змін, які сталися у функціонуванні галузі тваринництва в процесі так званого реформування агропромислового комплексу. До найістотніших з них, які мають пряме відношення до національної продовольчої безпеки, належать:

- значне – у 2-8 разів (залежно від виду) – скорочення поголів'я чисельності сільськогосподарських тварин;
- істотне зростання собівартості і зниження рентабельності виробництва продукції тваринництва [1, с.19].

На нашу думку, галузь м'ясного скотарства на основі біологічних і економічних переваг має виняткове значення у розв'язанні продовольчої проблеми країни і доведенні норм споживання білкових продуктів до науково обґрунтованих норм.

Економічна ситуація в галузі м'ясного скотарства, що склалася внаслідок спаду виробництва сировини, потребує змін у підходах до розв'язання назрілих проблем, опрацювання і впровадження принципово нової моделі функціонування цього сектора, яка б дала можливість у короткий термін стабілізувати виробництво і забезпечити передумови розвитку м'ясопродуктового підкомплексу. В найближчій перспективі перед галузями тваринництва на перший план виступає завдання забезпечення населення продукцією на рівні раціональних норм споживання.

В Україні дійсно поменшало худоби та різко зменшилися обсяги продукції, про що свідчить динаміка окремих показників статистичної звітності (табл. 1) [6, с.98].

Таблиця 1.

Динаміка поголів'я, обсягів виробництва і реалізації м'яса великої рогатої худоби

| Показник                                                  | 1990   | 2000   | 2005   | 2006   | 2007   | 2008   |
|-----------------------------------------------------------|--------|--------|--------|--------|--------|--------|
| Поголів'я ВРХ - усього, тис. гол.                         | 24623  | 9423,7 | 6514,1 | 6175,4 | 5490,9 | 5079,0 |
| у т.ч. у с.-г. підприємствах                              | 21083  | 5037   | 2491,8 | 2294,6 | 1926,8 | 1720,1 |
| Було одержано приплоду - усього, тис. гол.                | 9335   | 4874   | 3527,4 | 3454,1 | 3135,2 | 2902,0 |
| у т.ч. у с.-г. підприємствах                              | 7154   | 2041   | 941,4  | 858,9  | 751,7  | 650,0  |
| Реалізовано яловичини і телятини (в живій масі) - усього, | 3234,6 | 1316,0 | 961,2  | 970,4  | 926,8  | 813,2  |
| у т.ч. у с.-г. підприємствах                              | 2945,3 | 531,2  | 263,4  | 271,1  | 282,5  | 221,6  |

У 2009 році станом на 1 вересня у сільськогосподарських підприємствах проти відповідного періоду минулого року менше великої рогатої худоби на 131,9 тис. гол., корів - на 36,5 тис. гол [6, с.98].

Отже, якщо врахуємо, що м'ясні ресурси формуються шляхом вирощування та відгодівлі одержаного приплоду, а також вибракування старої худоби (корів), то в цьому відношенні важливу роль, крім кількості худоби, відіграють два фактори: співвідношення у структурі стада корів й інших груп тварин та організація дорощування і відгодівлі.

Таким чином, важливе місце в продовольчій безпеці посідає м'ясопродуктовий підкомплекс. Тому ефективний розвиток м'ясопродуктового підкомплексу можливий лише в умовах злагодженої роботи всіх підприємств, пов'язаних із виробництвом, переробкою, реалізацією м'яса. Однак починаючи з 90-х років XX ст. м'ясопродуктовий підкомплекс опинився у глибокій кризі зумовлений такими головними причинами: загальним кризовим станом української економіки, невиваженими заходами держави щодо відходу від регулювання процесу реалізації м'яса, що проявилось у відмові від держзамовлення. Особливо треба виділити проблему нерегульованості взаємовідносин між тваринницькими господарствами, м'яскокомбінатами і цехами.

При обґрунтуванні перспектив розвитку м'ясного скотарства важливо врахувати такі чинники як природно-економічні особливості території, рівень і напрями спеціалізації та концентрації виробництва, розвиток і перспективи інтеграційних зв'язків у м'ясопродуктовому підкомплексі, заходи державної підтримки виробництва м'яса, зовнішня, передусім експортна, політика на його ринку.

Пріоритет прискореного розвитку м'ясної промисловості зумовлений метою переробки м'яса – виготовлення високоякісної продукції широкого асортименту з максимально можливим продовженням терміну зберігання. Реалізація цієї мети дає змогу вирішувати соціально-економічні питання на регіональному та державному рівнях. Зокрема, задовольняти різнобічний попит споживачів; розширювати ринки збуту м'ясної продукції; створювати запаси продовольства; поглиблювати територіальний поділ праці; поповнювати оборотні кошти як м'ясопереробних, так і сільськогосподарських підприємств; сприяти оптимальному режиму роботи всіх ланок технологічного процесу інтегрованого виробництва м'яса і м'ясної продукції.

Головним завданням м'ясопродуктового підкомплексу України є забезпечення внутрішньої потреби держави м'ясом виключно за рахунок власного виробництва: нарощування його обсягів, збільшення експорту та повна відмова від ввезення імпортного м'яса для внутрішніх потреб. Нині необхідно об'єднати зусилля держави в особі її керівних органів, а також безпосередніх суб'єктів – виробників м'яса, регіональні структури управління та відповідні господарські відомства, пов'язані технологічно з м'ясопродуктивним підкомплексом у напрямі досягнення єдиної мети – відродження й виведення м'ясної галузі на передові позиції в світі. М'ясопродуктовий підкомплекс АПК як і вся економіка України переживає складний момент входження в ринкову економіку. Цей процес супроводжується тривалими кризовими явищами, що змушує шукати радикальні напрями виходу м'ясопродуктового виробництва з важкого економічного стану, зумовленого неефективним використанням наявного виробничо-господарського потенціалу.

Таким чином, розв'язання продовольчої проблеми в Україні найбільше залежить від ефективності функціонування м'ясопродуктового підкомплексу, що є важливою частиною АПК країни, найбільшою мірою визначає рівень забезпечення населення м'ясом, а також соціально-економічну ситуацію в країні. М'ясопродуктовий підкомплекс АПК охоплює галузі, які забезпечують м'ясне скотарство, систему заготівель та м'ясопереробні підприємства засобами виробництва: м'ясне скотарство та кормовиробництво для забезпечення його потреб; галузі, пов'язані із заготівлею, зберіганням, переробкою м'яса і доведенням продукції до споживачів. Наявність технологічних та функціональних взаємозв'язків у підкомплексі, що об'єктивно зумовлює необхідність розвитку інтеграції виробництва, спрямованої на поєднання економічних інтересів виробників сировини, засобів та предметів праці, сфери заготівлі, переробки, зберігання та збуту м'ясної продукції. Формування конкурентного середовища в

м'ясопродуктовому підкомплексі України можливе лише за умови збалансованості всіх його складових, а саме:

- підвищення ефективності виробництва (зростання приросту живої ваги (маси) та пошук напрямів зниження його собівартості;
- модернізація виробництва;
- пошук традиційних і альтернативних джерел фінансування і кредитування галузі;
- вирішення проблеми взаємовідносин між постачальниками та переробниками сировини;
- політика протекціонізму держави стосовно вітчизняного виробника та стимулювання експорту;
- визначення єдиних "правил гри" для всіх учасників ринку м'яса.

Визначаючи стратегію і тактику ефективного функціонування АПК і м'ясопродуктовому підкомплексі зокрема, необхідно враховувати нові тенденції та напрямки НТП в агропродовольчій сфері, екологічні й економічні вимоги, особливості сучасної матеріально-технічної бази агропромислового виробництва. Як свідчить світовий досвід, важливим напрямком удосконалення економічних відносин та забезпечення еквівалентності товарообміну в м'ясопродуктовому підкомплексі є вертикальна інтеграція, тобто створення інтегрованих формувань та професійних об'єднань товаровиробників (асоціацій, спілок тощо). Вони дозволяють суб'єктам господарювання знаходити різноманітні способи колективного впливу на ринкову ситуацію, проводити єдину цінову політику в інтересах усіх учасників по ланцюгу: виробництво - заготівля - переробка - торгівля.

Таким чином, збільшення обсягу пропозиції м'яса на внутрішньому і зовнішньому ринках за рахунок нарощування його виробництва дозволить поліпшити забезпечення населення м'ясом і високоякісними м'ясними продуктами, задовольнити потребу в сировині переробної і харчової промисловості, галузей тваринництва в концентрованих кормах, підвищити рівень фінансового самозабезпечення м'ясопродуктового підкомплексу України.

Економічна ситуація в м'ясопродуктовому підкомплексі, що склалася внаслідок спаду виробництва сировини, потребує змін у підходах до розв'язання назрілих проблем, опрацювання і впровадження принципово нової моделі функціонування цього сектора, яка б дала можливість у короткий термін стабілізувати виробництво і забезпечити передумови розвитку галузі. Важливим фактором формування конкурентоспроможного м'ясопродуктового підкомплексу України є розвиток ринку м'яса, що передбачає самостійність виробників і створення умов для конкуренції учасників ринку. Для виходу з кризи і підтримки стабільного виробництва необхідна мобілізація внутрішнього потенціалу підкомплексу та обґрунтоване втручання держави у виробничий процес. Необхідність такого регулювання доведена вітчизняними науковими розробками й досвідом країн з розвинутою економікою. Поряд із державними заходами щодо стабілізаційних процесів в АПК важливе значення має регіональна інтеграційна спрямованість процесів у м'ясопродуктовому підкомплексі області.

Академік П.Т.Саблук переконаний, що становлення високопродуктивного конкурентоспроможного аграрного сектору і особливо його виробничого сегмента у своїй основі базисно залежить від економічних, організаційних, правових та соціальних мотивацій і складових, які забезпечують економічний інтерес продукування благ. До фундаментальних аспектів вирішення цієї проблеми належать формування раціональних економічних відносин, доцільність агропромислового виробництва, адже лише за умови, коли сільський господар впевнений у відшкодуванні здійснених витрат, отриманні

достатніх для відтворення активів доходів, він прагне виробляти аграрний товар, що забезпечить продовольчу безпеку нації [2, с.147].

**Висновки.** Ефективність виробництва м'ясної продукції, рівень забезпеченості нею населення значною мірою залежать від розвитку інтеграційних процесів у м'ясопродуктовому підкомплексі, основою яких є раціональна організація закупівель сировини, задоволення економічних інтересів галузей, пов'язаних тісними технологічними та функціональними взаємозв'язками. Особливої уваги потребують взаємовідносини сільськогосподарських підприємств із сферою переробки, і зокрема у напрямку організації закупівель, оскільки протиріччя між суб'єктами господарювання останніми роками поглибилися і стали серйозною проблемою на шляху подолання кризових явищ в АПК. На сучасному етапі розвитку стратегічний курс м'ясопродуктового підкомплексу повинен чітко визначати його цілі, а також методи й засоби їх досягнення. Це є певна система правил і принципів, узгоджених державними інституціями з виробниками продукції та переробниками сировини, що дуже важливо, адже значна кількість товаровиробників не бажають вирощувати ВРХ, оскільки останні роки довели економічну невідповідність цього виробничого процесу. Економіка м'ясопродуктового підкомплексу України тісно зв'язана із збалансованістю внутрішнього попиту на яловичину, високоефективним господарюванням суб'єктів виробництва м'яса, використанням наявного ресурсного потенціалу, науково-технічним прогресом і природною ринковою направленістю на взаємовигідних угодах із країнами світової співдружності.

Головною метою стратегії повинна бути стабілізація м'ясопродуктового виробництва та подальший його розвиток. Необхідність принципово нової постановки досліджуваної проблеми пов'язана зі зміною економічної ситуації в країні та розвитком багатокладності. При цьому слід враховувати, що в умовах ринку багатократно зростає вплив чинників непевності й ризику, пов'язаних зі зміною попиту й пропозиції, конкуренцією виробників, зміною цінового механізму, системи оподаткування та кредитування.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Стратегія розвитку м'ясного скотарства в Україні у контексті національної продовольчої безпеки / Укр. акад. аграр. наук, Ін-т розведення і генетики тварин; За ред. М.В. Зубця, І.В. Гузева. – К.: Аграрна наука, 2005. – 174 с.
2. Саблук П.Т. Економічні відносини та дохідність агропромислового виробництва / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2008. – № 11. – С. 147-153.
3. Методичні рекомендації щодо формування регіональних виробництв у м'ясопродуктовому підкомплексі / В.Я. Месель-Веселяк, О.В. Мазуренко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 71 с.
4. Аграрна реформа в Україні / П.І. Гайдуцький, П.Т. Саблук, Ю.О. Лупенко та ін.; За ред. П.І. Гайдуцького. – К. ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
5. Березівський П.С., Михалюк Н.І. Організація, прогнозування та планування АПК: Навчальний посібник / За ред. П.С. Березівського. – 2-ге вид. – Л.: "Магнолія Плюс", Видавець СПД ФО В.М. Піча, 2006. – 443 с.
6. Бойко В.І. Ринок м'яса: проблеми формування ресурсного потенціалу / В.І. Бойко // Економіка АПК. – 2009. – № 11. – С. 97-103.
7. Ситник В.П. Трансформування АПК України в ринкові умови / В.П. Ситник. – К.: ІАЕ, 2002. – 518 с.
8. Майовець Є.Й. Теорія аграрних відносин: Навчальний посібник / Є.Й. Майовець. – К. ЦНЛ, 2005. – 276 с.
9. Жерноклеєв Н.Н. Организационно-экономические основы комплексного развития районного АПК (на примере Харьковской области): Монография / Н.Н. Жерноклеєв. – Х.: ФЛП Либуркина Л.М., 2007. – 232 с.
10. Кулик А.А. Розвиток інтеграції в м'ясопродуктовому підкомплексі / А.А. Кулик // Економіка АПК. – 2005. – № 7. – С. 51-55.
11. Мазуренко О.В. Економічні відносини підприємств м'ясопродуктового підкомплексу / О.В. Мазуренко // Економіка АПК. – 2004. – № 2. – С. 51-56.
12. Мойса М.Я., Бурдейна Н.М. Напрями збільшення виробництва тваринницької продукції / М.Я. Мойса, Н.М. Бурдейна // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С. 18-22.